

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зось-Кіор М. В., доцент, Луганський
національний аграрний університет

Постановка проблеми. Для створення ефективної системи управління земельними ресурсами вітчизняних агровиробників, необхідно чітко встановити фактори впливу на зазначену систему з боку зовнішнього середовища. Суб'єкти аграрного сектору економіки відчують на собі вплив оточуючого середовища у значно більшій мірі, ніж інші сектори. Як свідчить світовий досвід, врахування впливу зовнішніх факторів є пріоритетним при формуванні сприятливих умов для стійкого розвитку підприємств аграрного сектору.

Система управління земельними ресурсами аграрного підприємства знаходиться у безпосередній залежності від стану та рівня розвитку інституційного середовища існування, яке є по своїй суті складним та мінливим.

Проблема розвитку ринкових земельних відносин в Україні на даний час є дуже поширеною та має безліч напрямків вирішення, але значна нестабільність зовнішнього середовища вимагає постійного пошуку нових, більш дієвих заходів з удосконалення системи управління земельними ресурсами аграрних підприємств. Стратегічним завданням державної політики у сфері аграрного землекористування є забезпечення раціонального використання й охорони земель на основі його екологізації, захисту ґрунтів від деградації, збереження та відтворення їхньої родючості. Найважливішими напрямками реалізації такої політики є: оптимізація сільськогосподарського землекористування шляхом виведення з інтенсивного обробітку малопродуктивних і деградованих земель, удосконалення структури сільськогосподарських угідь та посівів;

удосконалення земельних відносин в аграрній сфері; активізація державної підтримки заходів, спрямованих на охорону земель і відтворення родючості ґрунтів. Разом з тим, питанню оцінки впливу зовнішнього середовища на розвиток системи управління земельними ресурсами в сучасних дослідженнях приділено замало уваги, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблемою. У вітчизняній літературі достатньо уваги приділяється вивченню багатоаспектних питань перетворення системи управління земельними ресурсами аграрних підприємств. Вагомий внесок у дослідження цих питань зробили вчені: М. Батлій, Б. Данилишин, В. Друган, С. Дорогунцов, П. Саблук, А. Третяк, М. Федоров тощо. Водночас обсяг досліджень питань впливу зовнішнього середовища на систему управління земельними ресурсами не можна вважати задовільним. Недосконалість створюваних та існуючих в аграрному секторі України інститутів породжує необхідність створення універсальної, адаптивної системи управління земельними ресурсами на кожному аграрному підприємстві.

Метою дослідження є дослідження існуючих в аграрному секторі інститутів з метою визначення характеру та напрямку їх впливу на функціонування аграрного підприємства та, зокрема, на систему управління земельними ресурсами.

Виклад основного матеріалу. Важливим для оцінки впливу інституційного середовища на діяльність суб'єктів господарювання є розуміння рівня розвитку та конкурентоздатності інституційного середовища країни в загальносвітовому масштабі. Відносна розвиненість інституційного середовища зумовлює більш значні можливості його позитивного стабілізуючого та регулюючого впливу. Нерозвиненість інституційного середовища зумовлює, у більшості випадків, негативний дестабілізуючий та опортуністичний вплив, який, по суті, є не впливом, а тиском.

Найбільш довершеним методом оцінки розвиненості інституційного середовища країни є розрахунок рейтингу глобальної конкурентоздатності,

який запропонований Всесвітнім економічним форумом. Рейтинг конкурентоздатності заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів опитування керівників компаній – широкого щорічного дослідження, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом, далі (ВЕФ), спільно з мережею партнерських організацій, – провідних дослідницьких інститутів і компаній в країнах, що аналізуються в звіті. У 2010 році було опитано більше 14000 лідерів бізнесу в 142 державах. Анкета складена так, щоб охопити широкий круг чинників, що впливають на бізнес-клімат. Основним засобом узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн є «індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI)», створений для ВЕФ професором Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіном і вперше опублікований у 2004 році. GCI постійно удосконалюється на підставі тестування і консультацій з провідними експертами. Індекс глобальної конкурентоздатності є вичерпним індексом для вимірювання національної конкурентоздатності. Дванадцять складових конкурентоздатності включають: державні і приватні інститути, інфраструктуру, макроекономічну стабільність, охорону здоров'я і початкову освіту, вищу освіту і професійну підготовку, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, оснащеність новими технологіями, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу й інновації.

За методологією ВЕФ, конкурентоздатність – це сукупність інститутів, політик і чинників, які визначають рівень продуктивності економіки. У середньо- і довгостроковій перспективі вірогідність зростання більш конкурентоздатної економіки вища, ніж менш конкурентоздатної. Таким чином, для виходу з економічної кризи і поліпшення добробуту громадян необхідно створювати умови для підвищення конкурентоспроможності країни. Перша група вимог – базові вимоги – включають державні і приватні інститути, інфраструктуру, макроекономічну стабільність, охорону здоров'я і початкову освіту. Українська конкурентоздатність країни по базових складових. Відповідно до методики ВЕФ, українська економіка вважається перехідною від

факторно-орієнтованої до орієнтованої на ефективність. Це означає, що глобальний індекс конкурентоздатності України на 60% залежить від субіндексів, що характеризують базові вимоги, зокрема інституційне середовище.

Інституційне середовище формує базу, в рамках якої приватні підприємці, компанії і уряди взаємодіють один з одним, таким чином, маючи істотний вплив на конкурентоздатність і економічне зростання. Якість інституційного середовища впливає на те, яким чином товариства розподіляють свої ресурси і несуть втрати від реалізації стратегій і програм розвитку. В табл. 1 наведено результати розрахунку індексу та субіндексів глобальної конкурентоздатності України, що запропоновані ВЕФ. Загальна кількість країн, що приймають участь у розрахунку – 139.

Таблиця 1

Індекс та субіндекси глобальної конкурентоздатності України в 2010 році [7]

Складові індексування	Індекс
Індекс глобальної конкурентоздатності України	89
Індекс глобальної конкурентоздатності Луганської області	96
Базові вимоги	102
Державні і приватні інститути	134
А. Державні інститути	132
1. Права власності	132
1.01 Права власності	135
1.02 Захист прав інтелектуальної власності	113
2. Етика і корупція	131
1.03 Витік державних коштів	129
1.04 Довіра громадськості до політиків	122
1.05 Нерегулярні платежі і хабарі	127
3. Зловживання впливом	136
1.06 Незалежність судової влади	134
1.07 Фаворитизм при ухваленні рішень посадовими особами держави	127
4. Ефективність уряду	137
1.08 Необґрунтованість (марнотратство) державних витрат	131
1.09 Тягар державного регулювання	125
1.10 Ефективність правової системи	138

1.11 Прозорість державної політики	114
5. Безпека	95
1.12 Втрати бізнесу через терористичні акти	58
1.13 Втрати бізнесу через злочинність і насильницькі дії	65
1.14 Організована злочинність	116
1.15 Надійність роботи правоохоронних органів	122
В. Приватні інститути	132
1. Корпоративна етика	130
1.16 Рівень відповідальності фірм	130
2. Звітність	131
1.17 Рівень стандартів аудиту і звітності	128
1.18 Ефективність корпоративного керівництва	90
1.19 Захист інтересів міноритарних акціонерів	138

Індекс глобальної конкурентоздатності Луганської області складає 96, що в цілому гірше, ніж індекс країни. Проте, серед областей України, індекс конкурентоздатності Луганської області займає 13 місце (табл. 2).

При цьому, за базовою характеристикою – державні і приватні інститути – Луганська область займає 2 місце серед областей, що є відносно непоганим показником. У табл. 2 наведено розподіл місць Луганської області серед інших областей за різними складовими індексу глобальної конкурентоспроможності.

Таблиця 2

Результати областей східного регіону за складовими індексу глобальної конкурентоздатності України у 2010 році [3]

Складові індексування	Місце області в рейтингу		
	Луганськ а	Донецьк а	Харківськ а
Місце індексу глобальної конкурентоспроможності Луганської області в рамках України	13	6	14
Базові вимоги			
Складова 1: Державні і приватні інститути	2	6	12
Складова 2: Інфраструктура	17	5	14
Складова 3: Макроекономічна стабільність	-	-	-
Складова 4: Охорона здоров'я і початкова освіта	20	19	17
Підсилювачі ефективності			
Складова 5: Вища освіта і проф. підготовка	12	5	13

Складова 6: Ефективність ринку товарів	7	12	9
Складова 7: Ефективність ринку праці	17	11	9
Складова 8: Рівень розвитку фінансового ринку	5	4	18
Складова 9: Оснащеність новими технологіями	18	3	8
Складова 10: Розмір ринку	-	-	-
Чинники інновацій і розвитку			
Складова 11: Рівень розвитку бізнесу	2	6	18
Складова 12: Інновації	8	5	10

У межах досліджень щодо конкурентоздатності регіону також надаються чинники, які допоки негативним чином впливають на розвиток бізнесу в Луганській області, наведено в табл. 3.

Таблиця 3

**Чинники негативного впливу на умови ведення бізнесу
у областях східного регіону України у 2010 році [3]**

Чинники	Питома вага чинників за областями, %		
	Луганська	Донецька	Харківська
Нестабільність політики	19,0	15,0	22,0
Податкова політика	16,0	13,0	14,0
Нестабільність уряду / перевороти	11,0	13,0	13,0
Податкові ставки	10,0	10,5	11,0
Корупція	8,5	8,0	8,0
Інфляція	8,0	7,5	7,0
Доступ до фінансування	7,0	6,0	7,0
Нерозвинена інфраструктура	5,0	6,0	4,0
Неефективність держапарату	4,0	5,0	4,0
Обмежувальне трудове законодавство	4,0	4,0	4,0
Низька кваліфікація робочої сили	3,0	4,0	2,0
Валютне регулювання	2,0	4,0	2,0
Злочини і крадіжки	1,5	2,0	1,0
Нерозвинена трудова етика	0,5	1,0	1,0
Погане здоров'я населення	0,5	1,0	0,0
Сукупна дія факторів	100,0	100,0	100,0

У рамках нашого дослідження є також важливим параметр, що є складовою індексу глобальної конкурентоздатності – витрати на реалізацію аграрної політики. Україна займає 135 місце в світі за цим субіндексом, місце Луганської області серед інших областей за цим параметром – 3. Відсутність витрат на реалізацію аграрної політики означає те, що спроби реформування аграрного сектора закінчуються декларуванням намірів, а конкретні заходи не здійснюються.

Висновки. У результаті проведеного дослідження наші висновки зводяться до такого. Елементи інституційного (зовнішнього) середовища різноманітні і різноманітний їх вплив на підприємства та, зокрема на систему управління земельними ресурсами.

Початковим етапом вимірювання ефективності аграрних відносин всередині підприємства, та впливу окремих факторів на них зокрема, повинна стати оцінка ситуації, в якій створюються умови для виникнення конкурентних переваг як поняття. Загальна конкурентоздатність країни в світовому розумінні є передумовою для визначення як підходів до оцінки параметрів ефективності системи управління земельними ресурсами окремих суб'єктів господарювання, так і ідеології трактування отриманих результатів оцінки. За загальноприйнятою методикою оцінки глобальної конкурентоздатності країн ВЕФ, Україна може вважатися країною з гранично низьким рівнем глобальної конкурентоздатності. Тому забезпечення процесів набуття, утримання та використання конкурентних переваг у певній сфері повинно відбуватися на загальнонаціональному макроекономічному рівні. Тільки за таких умов конкурентоздатність певних галузей та підприємств може системно зростати.

Використані джерела:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № -4. – С. 27
2. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : монографія / авт. кол. : М. Батлій та ін. ; за ред. О. М. Бородіної. – Ужгород : ІВА, 2006. – 496 с.

3. Звіт про конкурентоспроможність України. 2010 рік. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.feg.org.ua/ua/cms/projects/studying_Ukraine_competitiveness.

4. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / [Данилишин Б. М., Дорогунцов С. І., Міщенко В. С. та ін.]. – К. : РВПС України НАН України, 1999. – 716 с.

5.Третяк А. М. Земельні ресурси України та їх використання / А. М. Третяк, Д. І. Бабміндра. – К. : ЦЗРУ, 2003. – 143 с.

6. Федоров М. М. Земельна реформа і розвиток ринкових земельних відносин. / М. М. Федоров // Економіка АПК, 2011. - № 7.

7. The Global Competitiveness Report 2010-2011 : [Electronic resource] / Access mode : <http://gcr.weforum.org/gcr2010>. — Title from a screen.

Зось-Киор М. В. ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.

В статті проведено дослідження питання оцінки впливу зовнішнього середовища на розвиток системи управління земельними ресурсами національних аграрних виробників в сучасних умовах глобалізації. Визначено фактори макро- та мезовпливу на дану систему та необхідність їх системного вирішення у ході земельної реформи.

Ключові слова: аграрні підприємства, система, зовнішнє середовище, управління земельними ресурсами, фактори впливу, глобалізація.

Зось-Киор Н. В. ВЛИЯНИЕ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ НА СИСТЕМУ УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.

В статье проведено исследование вопроса оценки влияния внешней среды на развитие системы управления земельными ресурсами национальных аграрных производителей в современных условиях глобализации. Определенно факторы макро- и мезовлияния на данную систему и необходимость их системного решения в ходе земельной реформы.

Ключевые слова: аграрные предприятия, система, внешняя среда, управление земельными ресурсами, факторы влияния, глобализация.

Zos-Kior M.V. INFLUENCE OF THE ENVIRONMENT ON THE SYSTEM OF LAND MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES.

This article conducts a study on impact assessment of the environment on development of the land administration system of national agricultural producers in the contemporary context of globalization. The factors of macro and mesoinfluence on this system and the necessity for systemic solutions in the course of land reform are detected.

Key words: agricultural enterprises, system, environment, land management, factors of influence, globalization.